

SH

Svensk Handel

Utvärdering
och analys
2025

A photograph of a modern, bright interior space, likely a retail store. The room features large windows with wooden frames, providing a view of a residential area with houses and trees. In the foreground, there is a dark wooden floor and a black metal railing. A bicycle is parked near the windows, and a rack of clothing, including a yellow jacket and a black dress, is visible. The overall atmosphere is clean and contemporary.

Tillträdesförbud
till butik

Förord

Förord

Butiksmiljön har länge varit utsatt för stölder, hot och andra brott som påverkar både anställdas trygghet och företagens möjlighet att bedriva verksamhet. För att möta dessa problem infördes den 1 mars 2021 lagen om tillträdesförbud till butik, som ger möjlighet att utesluta personer som begår brott eller skapar otrygghet.

Sedan införandet har lagen tillämpats i varierande grad, och Svensk Handel har följt dess genomslag i praktiken. Den här rapporten sammanfattar erfarenheterna från lagens fjärde år, 2024, och bygger på statistik och beslut från Åklagarmyndigheten samt intervjuer med butiksägare runt om i landet. Genom att kombinera dessa källor ges en aktuell bild av hur lagen fungerar och vilka utmaningar som kvarstår.

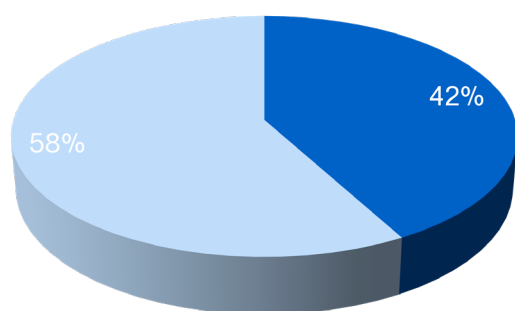
Erfarenheter av lagstiftningen år fyra

Antal ansökningar och utfall

Under år 2024 har Svensk Handel fortsatt att följa tillämpningen av lagen om tillträdesförbud till butik. Under perioden 1 januari till 31 december 2024 inkom totalt 578 ansökningar till landets åklagarkammare. Det innebär en ökning med 19 procent jämfört med 2023, då 483 ansökningar registrerades. Av de inkomna ansökningarna under 2024 beviljades tillträdesförbud i 334 fall, vilket motsvarar 58 procent av alla beslut. Detta innebär att andelen beviljade ansökningar ökat jämfört med föregående år. Trots ökningen avslås dock 42 procent av ansökningarna. Detta är problematiskt, givet att avslag ofta ges utan tillräcklig motivering.

Att nästan varannan ansökan fortfarande inte leder till ett tillträdesförbud skapar osäkerhet och frustration hos butiksägare, särskilt i de fall där hotbilden är tydlig och återkommande. Resultatet visar att även om fler förbud meddelas i dag jämfört med tidigare, så kvarstår betydande utmaningar kring rättssäkerhet, enhetlighet och förtroende för lagens tillämpning.

År 2024 beviljades 334 av 578 ansökningar, vilket motsvarar 58 procent

■ Ej tillträdesförbud ■ Tillträdesförbud

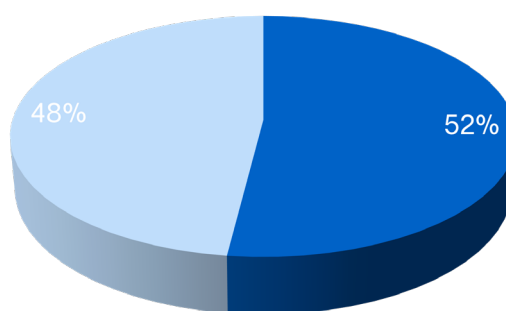
Variationer över landet

Årets statistik visar, likt tidigare år, på stora skillnader i hur lagen om tillträdesförbud till butik tillämpas beroende på vilken åklagarkammare som handlägger ärendet.

Vissa åklagarkammare beviljar en hög andel av ansökningarna. Exempelvis har Skövde och Falun beviljat tillträdesförbud i 22 av 32, respektive 31 ärenden, vilket motsvarar cirka 70 procent. På liknande sätt visar även Uddevalla, Östersund och Halmstad en tydlig majoritet beviljade ansökningar.

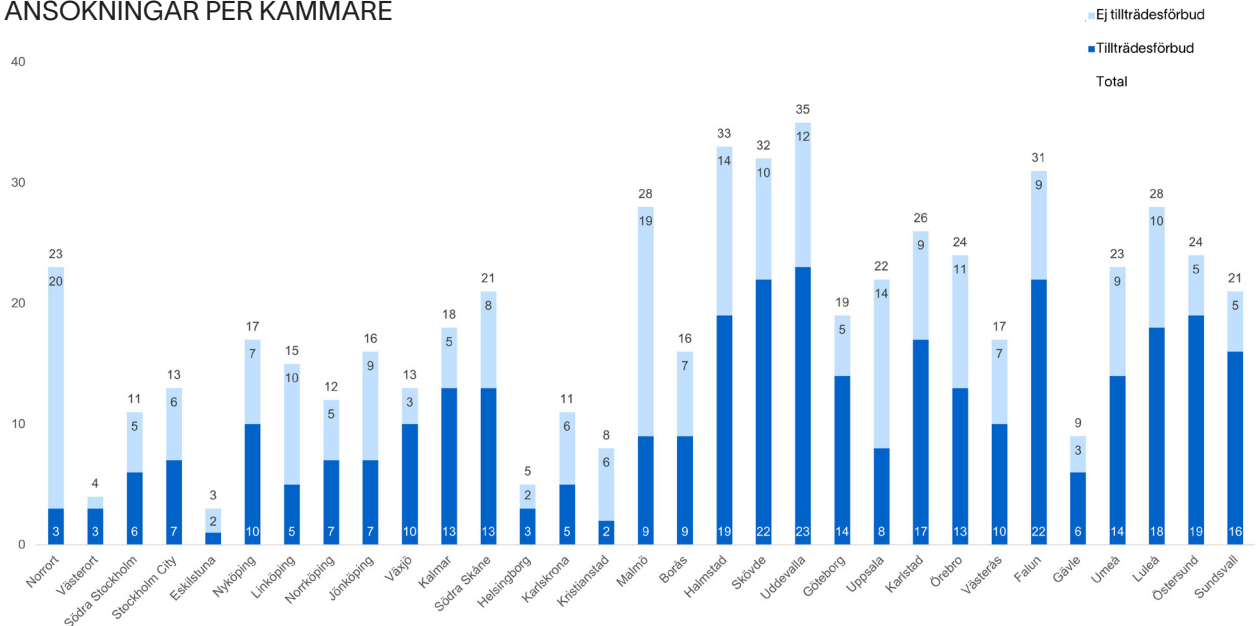
Stockholm Norrort sticker ut med den lägsta andelen beviljade tillträdesförbud i landet. Endast 3 av 23 ansökningar beviljades, vilket motsvarar cirka **13 procent**. Samtidigt, i Västerort, som tillhör samma stad och rättssystem, beviljades 3 av 4 ansökningar, vilket visar på stora skillnader även inom samma geografiska område.

År 2023 beviljades 234 av 483 ansökningar, vilket motsvarar ca 48 procent

■ Ej tillträdesförbud ■ Tillträdesförbud

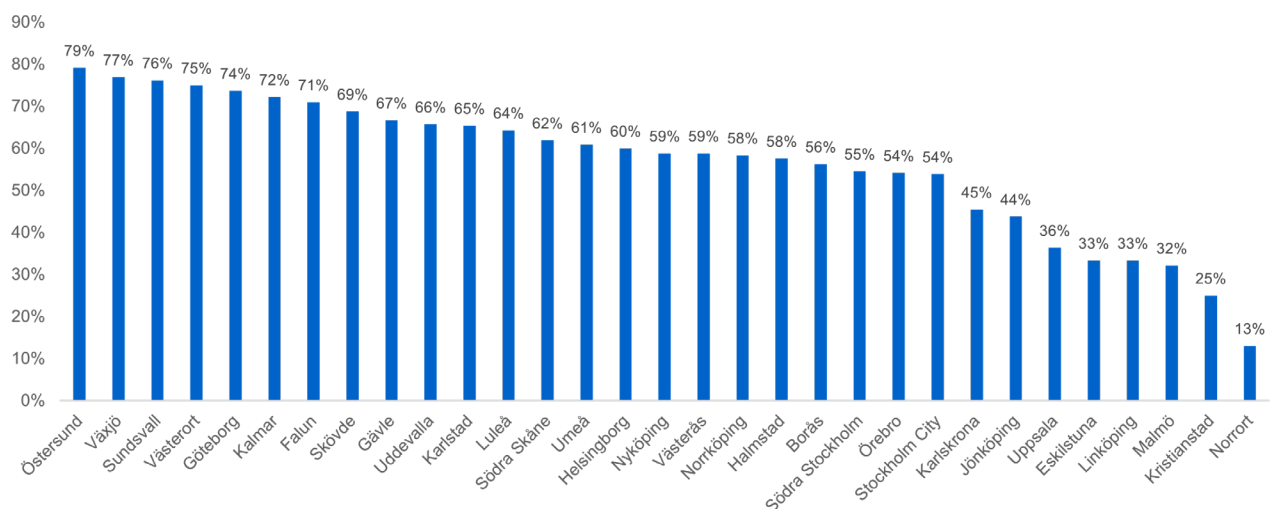
ANSÖKNINGAR PER KAMMARE

Malmö har också en låg beviljandegrad, med 9 beviljade tillträdesförbud av 28 ansökningar, vilket motsvarar cirka **32 procent**. Kristianstad och Linköping visar liknande mönster, där endast omkring en fjärdedel av ansökningarna beviljats. Samtidigt finns det kammare som Göteborg, Södra Skåne, Karlstad och Västerås där besluten fördelar sig mer jämnt mellan beviljade och avslag, vilket kan tyda på en mer enhetlig och konsekvent rättstillämpning.

Trots att antalet ansökningar ökat under 2024 är tillämpningen långt ifrån enhetlig. På vissa håll används lagen aktivt av både handlare och åklagare, medan andra kammare sällan eller aldrig beviljar tillträdesförbud, även i fall där förutsättningarna i ärendena är likartade. Denna ojämlikhet följer inte heller någon tydlig geografisk logik. Det är snarare beroende av vilken kammare, eller till och med vilken åklagare, som handlägger ärendet.

ANDEL BEVILJADE TILLTRÄDESFÖRBUD PER ÅKLAGARKAMMARE, I PROCENT

Besluten och dess motiveringar

Det har blivit allt vanligare att motiveringarna till beslut om tillträdesförbud är kortfattade eller i vissa fall inte framgår alls, vilket kan göra det svårt att förstå beslutsgrunderna. Särskilt vid avslag är bristen på tydliga motiveringar problematisk, eftersom butikerna då inte får klarhet i om deras ansökan saknat någon viktig information eller vilka kriterier som inte uppfyllts. Denna otydlighet bidrar till ökad rättsosäkerhet och försvårar för handlarna att förbättra sina framtida ansökningar samt att överklaga åklagarens beslut att inte meddela tillträdesförbud.

Vid en granskning av cirka 132 avslagsbeslut som rör tillträdesförbud har Svensk Handel funnit att endast 74 beslut innehöll någon form av motivering. Det innebär att 44 procent av besluten saknade motivering helt och hållet. Bland de 74 som faktiskt innehöll en motivering var dessa ofta otydliga och gav inte en konkret förklaring till varför ansökan inte beviljats. I flera fall anges exempelvis att personen ännu inte är dömd för brottet, eller att det endast finns en tidigare dom utan närmare förtydligande kring hur detta påverkar åklagarens bedömning.

Trots att lagen om tillträdesförbud till butik inte uttryckligen kräver att en person ska vara dömd för ett brott för att ett förbud ska beviljas, framgår det i vissa ansökningar att avslagen motiveras med just detta. Detta har lett till missförstånd bland butiksägare som upplever att deras ansökningar avslås för att personen ännu inte har dömts för brotten.

Avsaknaden av tydliga motiveringar i besluten minskar både transparensen och möjligheten att förstå hur bedömningarna gjorts. För att stärka rättssäkerheten och upprätthålla förtroendet för processen är det därför nödvändigt att besluten, särskilt vid avslag, alltid innehåller tydliga, konkreta och informativa skäl.

Tillträdesförbudets längd

Längden på beviljade tillträdesförbud varierar kraftigt beroende på var i landet beslutet fattas. I vissa åklagarkamrar ges förbud som gäller i upp till ett år, medan andra ofta beslutar om betydligt kortare tidsperioder. Det saknas en tydlig och gemensam praxis, vilket medför variationer i besluten och ökar rättsosäkerheten för de berörda parterna.

Inte heller motiveras beslutens längd på ett tydligt sätt. I många fall saknas förklaring till varför ett kortare förbud har valts. Den godtyckliga variationen gör det svårt att förutse hur ett ärende kommer att bedömas och vilket stöd lagen faktiskt ger i praktiken.

Överträdelser av tillträdesförbud

Att få en tydlig bild av hur ofta tillträdesförbud till butik faktiskt överträds är i dagsläget svårt. Dagens statistik omfattar samtliga typer av tillträdesförbud, vilket innebär att det inte med säkerhet går att avgöra hur många av överträdelserna som specifikt rör handeln. Detta försvårar uppföljningen av lagens effektivitet och påverkar möjligheten att utvärdera dess förebyggande effekt.

Trots detta ger tillgängliga data vissa indikationer. Under 2024 rapporterades totalt **237 misstänkta överträdelser** av tillträdesförbud. Samtidigt beviljades 334 tillträdesförbud till butik under samma period. Det bör dock betonas att dessa siffror inte nödvändigtvis avser samma personer eller att varje överträdelse är kopplad till ett enskilt beslut, vissa individer har brutit mot sitt tillträdesförbud vid flera tillfällen.

Totalt har 155 åtal väckts, vilket rör 67 unika individer. Det innebär att ett flertal av de misstänkta har återkommande brutit mot sitt förbud, i vissa fall två eller flera gånger under året. Detta tyder på att lagen i många fall inte respekteras, vilket urholkar dess förebyggande syfte.

Resultat av intervjuer med medlemsföretag

Svensk Handel har intervjuat flera medlemsföretag för att få en samlad bild av hur lagen om tillträdesförbud till butik fungerar i praktiken. Det råder bred enighet om att lagen är ett viktigt och nödvändigt verktyg för att öka tryggheten i butik. Genom att kunna neka tillträde till personer som upprepade gånger begår brott eller agerar hotfullt, ges butikerna en konkret möjlighet att skydda både medarbetare och kunder.

Vanligast är att butiker överväger tillträdesförbud i samband med upprepade stölder, trakasserier, hotfullt beteende eller andra händelser som skapar otrygghet. Där lagen används konsekvent rapporterar flera företag om en märkbar minskning av incidenter och en ökad trygghet i butiksmiljön.

Samtidigt finns det återkommande utmaningar i tillämpningen. Flera företag beskriver hur den administrativa bördan och kraven på dokumentation gör processen tidskrävande och resurskrävande. En av de största utmaningarna är just att processen sällan upplevs som proportionerlig i förhållande till det förväntade utfallet.

Flera handlare beskriver också hur det otydliga rättsläget kring när ett tillträdesförbud kan beviljas bidrar till minskat förtroende för lagens effektivitet. Vanligt förekommande kritik är att handelsföretag tidigare avstått från att skicka in ansökningar om tillträdesförbud. Detta då allt för många ansökningar, som kräver tid och resurser, resulterar i avslag. Samarbetet med polisen beskrivs generellt som gott, men även här lyfts att resursbrist leder till långsam handläggning, vilket i sin tur försvårar möjligheten till snabb och effektiv hantering.

Företagen uppger att butikspersonalen överlag uttrycker ett positivt förhållningssätt till lagen. De känner sig tryggare när tillträdesförbud beviljas och ser det som ett viktigt stöd i det dagliga arbetet. Samtidigt finns en tydlig önskan från handeln att processen förenklas och snabbas upp, särskilt vid upprepade förseelser.

Flera företag lyfter dessutom att dagens straffrabatter gör att många som begår upprepade stölder eller ordningsstörningar i butik i praktiken straffas lindrigt för sina brott. Detta skapar frustration och minskar tilltron till rättssystemet, då konsekvenserna inte upplevs stå i proportion till brottens påverkan på butikerna och deras personal.

Slutligen betonar flera företag vikten av en fortsatt dialog mellan handeln, rättsväsendet och polisen för att lagen ska fungera i praktiken. Lagens potential är stor men dess genomslag är idag beroende av resurser, tydlighet och ett fungerande rättssystem.

Slutsatser och rekommendationer

Sammanfattningsvis visar denna uppföljning att lagen om tillträdesförbud till butik har haft en viktig och positiv funktion för att skapa tryggare arbetsmiljöer för butiksanställda. Samtidigt kvarstår flera problem som hindrar lagen från att fungera optimalt och nå sin fulla potential.

En av de största utmaningarna är den bristande enhetligheten i tillämpningen mellan olika åklagarkammare. Den stora variationen i hur lagen tillämpas beroende på geografisk plats och vilken åklagare som handlägger ärendet leder till osäkerhet för butiksägare, som inte kan förutse om deras ansökan om tillträdesförbud kommer att beviljas eller inte. Detta skapar frustration och minskar förtroendet för lagens effektivitet.

En annan central fråga som kvarstår är när lagen ska tillämpas. Enligt lagtexten krävs ingen fällande dom för att ett tillträdesförbud ska beviljas, men i praktiken uppstår ofta osäkerhet när åklagare tolkar lagen och i många fall vägrar bevilja förbud om personen inte har dömts för brottet. Denna rättsliga gråzon skapar förvirring för både butiksägare och rättsväsendet. För att stärka lagens tillämpning är det avgörande att det klargörs i rättspraxis när och under vilka omständigheter tillträdesförbud bör beviljas, särskilt i fall där bevisningen är stark men där ingen fällande dom har avkunnats.

Vidare bidrar otydliga motiveringar vid avslag till rättslig osäkerhet, vilket gör det svårt för butiksägare att förstå varför deras ansökan avslås och vad som behöver göras för att förbättra framtida ansökningar. För att stärka rättssäkerheten är det avgörande att alla beslut, särskilt avslag, motiveras på ett tydligt och detaljerat sätt.

Den administrativa bördan och den rättsliga osäkerheten kring kriterierna för att bevilja ett tillträdesförbud har också visat sig vara hinder för lagens genomslag. Många butiksägare upplever processen som tidskrävande och otydlig, vilket leder till att flera avstår från att ansöka om tillträdesförbud trots att de utsätts för upprepade brott eller hot.

För att lagen ska kunna nå sin fulla potential och fungera som ett effektivt verktyg för att öka tryggheten i butiksmiljöer, är det nödvändigt att enhetliga riktlinjer för tillämpning införs, motiveringar vid avslag blir mer konkreta, och den administrativa bördan minskar.

Det behövs också en tydlig rättslig vägledning som klargör när ett tillträdesförbud ska beviljas, för att ge både åklagare och butiksägare större förutsägbarhet och rättssäkerhet.

En förbättrad och mer konsekvent tillämpning av lagen skulle inte bara stärka förtroendet för rättssystemet utan också skapa en tryggare arbetsmiljö för de som arbetar i butik och skydda handeln från återkommande brottslighet.

Vad vill Svensk Handel se?

- Se över lagstiftningen i sin helhet för att åstadkomma bättre och tryggare arbetsmiljö i butikerna
- Samordna tillämpningen av lagstiftningen mellan åklagarkammare i hela landet.
- En tydlig rättslig vägledning som klargör när ett tillträdesförbud ska beviljas, för att ge både åklagare och butiksägare större förutsägbarhet och rättssäkerhet.
- Säkerställ att åklagares beslut motiveras tydligt, i enlighet med vad som uttrycks i lagstiftningen.
- Se över straffskalan för överträdelse av tillträdesförbud så att överträdelser blir mer kännbara för den enskilde.
- Polisanmälningar som inte leder till fällande domar ska i större utsträckning än idag tillmätas betydelse vid beslut om tillträdesförbud.
- Säkerställ att den brottsutsattas perspektiv väger tyngre än gärningsmannens perspektiv vid tillämpning av lagstiftningen.
- Gör det möjligt att i samband med polisanmälan samtidigt upprätta ansökan om tillträdesförbud för att förenkla processen för såväl butiks innehavare som rättsväsende.
- Skapa en egen brottskod för överträdelser av tillträdesförbud som sker i butik, för att möjliggöra bättre uppföljning och statistik över brott riktade mot handeln.
- Utvidga lagstiftningen till att omfatta samtliga butiker tillhörande en kedja på en ort, annars riskerar problemen flyttas runt i stället för att förhindra dess uppkomst.
- Gör det möjligt att meddela tillträdesförbud även för personer som inte fyllt 15 år, då många brott mot handeln begås av yngre gärningspersoner.

Om rapporten

Svensk Handel genomförde under september till oktober 2025 en undersökning av lagen om tillträdesförbud till butik. Rapporten bygger på både statistiska uppgifter och en genomgång av beslut från Åklagarmyndigheten samt intervjuer med medlemsföretag. Syftet är att ge en samlad bild av hur lagen tillämpades under 2024.

Statistiken och besluten har inhämtats från Åklagarmyndigheten och omfattar samtliga ansökningar och beslut om tillträdesförbud under perioden 1 januari till 31 december 2024. Materialet har analyserats med fokus på antal ansökningar, beviljandegrad, geografiska skillnader, beslutens motiveringar, längd samt rapporterade överträdelser.

För att komplettera analysen har intervjuer genomförts med flera medlemsföretag. Syftet har varit att belysa hur lagen fungerar i praktiken, hur tryggheten i butiker påverkas och vilka utmaningar som kvarstår.

Detta är fjärde gången Svensk Handel genomför denna undersökning, vilket gör det möjligt att följa utvecklingen över tid. Genom att kombinera statistik, beslutsanalys och medlemmarnas erfarenheter ges en helhetsbild av lagens tillämpning, dess effekter samt behovet av fortsatt utveckling.